

A törvénnyel semmi baj

VISSZHANG - XLVII. évfolyam 7. szám, 2003. február 14.

"Bőszítő kincstári képmutatás, sunyiság és politikai inkompetencia" - írja felháborodva Fencsik Flóra az ÉS legutóbbi számában a szabályosan bejelentett tüntetések (az újnácik, a békepártiak és a tibetiekért tiltakozók) egymás utáni betiltásáról (Politikai dugók). Igaza van. Alátördelve közli az ÉS Eörsi Máttyás alkotmánybírósági indítványát, amelyben a gyülekezési jogról szóló törvény alkotmányellenességének megállapítását kezdeményezi. Nincs igaza. A törvénnyel semmi baj.

Mint ismeretes, az 1989-ben született törvény szerint a szervezőknek be kell jelenteniük a tüntetéseket a rendőrségnek, s a rendőrség - ha a tüntetés "a népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, illetőleg a közlekedés rendjének aránytalan sérelmével járna" - annak "a bejelentésben megjelölt helyszínen vagy időben való megtartását megtilthatja". A rendőrségnek más alapja a tüntetés betiltására tehát nincs, a tüntetés tartalmi megítélésére nincs felhatalmazása. Ez a magyar demokrácia megteremtésének fontos lépése volt. (Ezt kívánja visszavenni Takács Albert helyettes ombudsman, de ezt az epizódot most tegyük félre.) A törvény közel másfél évtizeden keresztül kifogástalanul működött. Kisebb és nagyobb utcai demonstrációk tucatjaira került sor - emlékezzünk csak a Torgyán-féle harag napjára, Csurkák rendszeres nagygyűléseire a nemzeti ünnepeken, a Demokratikus Charta százezres nagygyűlésére, Szabó Albert kicsiny különítményének felvonulásaira, az egymást követő kormányok megszorító intézkedései elleni szakszervezeti tiltakozásokra, az országutakon rendezett gazdatüntetésekre, vagy a formálódó polgári körök rendezvényeire. Politikai orientációtól függetlenül mindenki fegyelmezetten bejelentette, a rendőrség pedig tudomásul vette és biztosította a rendezvényeket. Nemigen volt ezek közt olyan, amely valamilyen mértékben ne akadályozta volna a közlekedést, s ezt mindenki magától értetődően vette tudomásul. Egyetlen jelentős esetre emlékszem, amikor a rendőrség megtiltotta egy tüntetésnek "a bejelentésben megjelölt helyszínen vagy időben való megtartását": az 1997 novemberében egyes jobboldali csoportok által a földtörvényre hivatkozva szervezett kormányellenes tüntetésre, amelynek során Budapest központjának szinte összes forgalmi csomópontján végig akartak vonulni a délutáni csúcsforgalomban. A tüntetés felosztatásával 1998 januárjában parlamenti vizsgálóbizottság foglalkozott, amelynek kormánypárti alelnöke voltam; a vizsgálóbizottság ellenzéki tagjai - Kövér László is köztük volt - nem kérdőjelezték meg a tüntetés megtiltásának jogszerűségét, csupán az osztatást módját és a felelősségre vonást kifogásolták. E másfél évtizedben tehát kialakult egyfajta konszenzus arról, hogy a tüntetések természetesen akadályozhatják a közlekedést, de ez nem lehet aránytalan mértékű. Végig lehet vonulni a város két pontja között, ami óhatatlanul akadályozza a forgalmat az érintett útvonalakon, de nem lehet egy-egy csomópontot hosszú időre megbénítani. Különösen tanulságos a gazdatüntetések esete: a rendőrség is, a közönség is évek óta újra meg újra tudomásul vette, hogy félpályás útelzárással, a közlekedést jelentősen nehezítve hívják fel magukra a figyelmet a tiltakozó gazdák, de az utak blokádjának ötlete a gazdáknak sem merült fel, hiszen érezték: az már a közlekedés rendjének aránytalan sérelmét jelentené. A törvénnyel tehát nincs baj, az összhangban van a társadalom szándékaival.

A rendőrségnek az a mostani álláspontja, hogy egy téren gyűlést tartani lehet, de oda a közúton vonulni már nem - ilyen módon tett különbséget a tudomásul vett és a megtiltott rendezvények között a budapesti főkapitány -, nyilvánvalóan eltér ettől a másfél évtizedig uralkodó konszenzustól. Az, hogy ne lehessen egy belvárosi főútvonalon az úttesten haladva átmenetileg akadályozni a forgalmat, szintén. Demokráciákban szokás tüntetni, és aki tüntet, az valamire fel akarja hívni a figyelmet, tehát ott és akkor tüntet, ahol és amikor sokan vannak az utcán. Nem külterületen, hanem belvárosban, nem éjszaka, hanem

akkor, amikor járnak-kelnek az emberek. Így van ez sokfelé a világon, s így volt másfél évtizeden keresztül Magyarországon is. Másfél évtizeden át nem volt probléma a gyülekezési jog gyakorlásával.

A mostani tiltások - mint ezt Szikinger István és őt követve sokan megállapították - sértik a törvényt és az alkotmányt. Sem a kínai követség előtt a tibeti halálraítéltekért tüntetők, sem a Várban vagy a Hősök terén masírozó újnácik, sem az Andrassy úton végigvonuló békepártiak nem sértették volna aránytalanul a közlekedés rendjét. Nem igaz, hogy a törvény megfogalmazása bizonytalan: hogy mikor "aránytalan" a sérelem, arról egyértelmű eligazítást ad a demokratikus világ gyakorlata és a másfél évtized alatt kialakult magyarországi szokásjog. Hogy Fencsik Flórának igaza van-e abban, hogy "az új módi csak felülről, a politika felől érkezhettek", nem tudom. A döntéseket állítólag a budapesti rendőrfőkapitány illetékes helyettese hozta, abba nemhogy a belügyminiszternek, de az országos rendőrfőkapitánynak sem volt beleszólása. Ez a magyarázat azonban nem fogadható el. A belügyminiszter joggal utasít el egy olyan interpellációt, amely például egyes ügyek nyomozásának elindítására vagy leállítására vonatkozik - ilyen ügyekben ő nem szólhat bele a rendőrség munkájába. A tüntetések megtiltásával kapcsolatos irányvonalat azonban, mint a rendőrség politikai irányítójának, neki kell meghatároznia. Ha a rendőrség a 2003 elején tapasztalt módon értelmezi újra a gyülekezési törvényt, azért a belügyminisztert egyértelmű politikai felelősség terheli.

Fencsik Flóra szomorúan állapítja meg: "Sajnos az emberi jogokat hagyományosan védő szabad demokraták is hallgatnak." A szerkesztőség hozzáfűzi: "Lapzártakor az SZDSZ tiltakozott." Lássuk, így volt-e. Annyi történt, hogy Kuncze Gábor a parlament folyosóján - helyesen, ha a szükségesnél jóval később is - azt nyilatkozta az újságíróknak, hogy nem ért egyet a rendőrségi tilalommal, Eörsi Mátyás pedig benyújtotta indítványát az Alkotmánybíróságnak. Az újságokban nem az volt a tudósítások címe, hogy az SZDSZ tiltakozik, hanem hogy az SZDSZ az Alkotmánybírósághoz fordul, és nem véletlenül. Gondoljuk végig ezt a két politikai lépést. Az SZDSZ parlamenti párt. Sokszor elmondtuk az elmúlt négy évben: a parlamentet tekintjük a politika első számú színterének. Ezért ragaszkodtunk a hetenkénti ülésezéshez. Ezért kifogásoltuk, hogy Orbán Viktor miniszterelnökként a Vigadóban és nem az Országgyűlésben tartotta országértékelő beszédeit. Ezért léptem fel az ellen, hogy rendszeresen távolmaradt az azonnali kérdések órájától, vagy hogy iskolásokat vezetett körbe a kupolateremben, miközben az ülésteremben az ő hamisnak bizonyult vádjairól vitatkoztunk. Nos, ha mi, szabad demokraták a parlamentet tekintjük a politika első számú színterének, akkor, ha fontos kérdésnek tekintjük a tüntetések alkotmányos sértő betiltását, ezt nem a folyosón, hanem az ülésteremben kell szóvá tennünk. A kérdéses napokban - február 4-én - a parlament ülésezett. Éppen azért ragaszkodtunk a hetenkénti ülésezéshez, hogy a politikai események a parlamentben folyamatosan szóvá tehetőek legyenek. Az SZDSZ képviselői interpellálhatták volna a belügyminisztert, vagy - ha el akarták kerülni, hogy a belügyminiszter válaszáról szavazni kelljen - feltehettek volna neki azonnali kérdést. Ha végképp kerülni akarták a nyílt szembenállás helyzetét, szóba hozhatták volna az ügyet napirend előtti felszólalásban. Nem tették. Az interpelláció műfaját - mint annyiszor - ezúttal, február 4-én sem a kormány ellenőrzésére használták, hanem az ellenzékbe szorult Fidesz által korábban kinevezett kuratóriumi vezetők viselkedésének ostromozására. Az azonnali kérdések órájában az SZDSZ-es képviselő és az SZDSZ-es miniszter folytatott nagy egyetértésben párbeszédet a mozgássérültek gépkocsi-vásárlásának támogatásáról. Kuncze Gábor napirend előtt szokása szerint az ellenzéket bírálta - egyébként joggal, az Európai Unióhoz való csatlakozás ügyében. Nem hagyott tehát lehetőséget magának az SZDSZ-frakciónak, hogy e rendkívül súlyos visszasságot bármilyen módon szóvá tegye. Egy héttel később szánta rá magát, amikor annak a botrány méreteihez képest már nem volt súlya.

Fencsik Flórának tehát igaza volt: amikor a parlamentben szólnia kellett volna, az SZDSZ hallgatott. Az a szempont, hogy kormánypártként ne lépjünk fel a saját belügyminiszterünkkel szemben, fontosabbnak bizonyult, mint a politikai szabadságjogok melletti elkötelezettség. Vajon mit tettünk volna, ha Pintér Sándor idején jár el így a rendőrség? Márpedig elveink nem lehetnek mások kormányon sem, mint ellenzékben. Eörsi Mátyás alkotmánybírósági indítványa pedig egyszerűen téves. Tévedés, hogy a rendezvénynek az adott helyen és időben való megtiltása a gyülekezés alkotmányos jogának

alkotmányellenes korlátozása lenne - a rendezvény megtartható máshol vagy máskor. Ezzel a lehetőséggel rosszhiszemű jogalkalmazás esetén persze vissza lehetne élni, ha a rendőrség, mondjuk, arra szorítaná a tüntetni kívánókat, hogy éjszaka egy kültelken "vonuljanak fel" - de másfél évtized telt el anélkül, hogy a rendőrség visszaélt volna ezzel a lehetőséggel. A törvénnyel tehát semmi baj. De nemcsak téves az indítvány. Azzal, hogy a törvényt támadja meg, valósággal felmentést ad a rendőrségnek: szegény rendőrség csak a rossz törvényt hajtja végre, csak - mint annyiszor hallottuk az elmúlt hetekben - a "gumiparagrafus" bizonytalanságával küszködik, ebből fakad a baj, nem a rendőrség a hibás.

Eörsi azt a kerülőutat választja, ami már többször is csődöt mondott. Amikor a Fidesz bevezette a háromhetenkénti ülésezést, az SZDSZ a házszabályt támadta meg az Alkotmánybíróságon, hogy nem szabályozza egyértelműen az ülésezés rendjét. Az Alkotmánybíróság ki is mondta, hogy a Házszabály nem eléggé egyértelmű, azt azonban nem mondta ki, hogy a Fidesz eljárásával van a baj. A Házszabályt azóta sem sikerült kétharmados többséggel módosítani. Nem is a Házszabállyal volt a baj, hanem azzal, hogy a Fidesz felrúgta azt az évtizedes jogszokást, amely a Házszabállyal együttesen biztosította az Országgyűlés folyamatos működését. Amikor a Fidesz a MIÉP-pel összejátszva létrehozta a csonka kuratóriumokat, az MSZP a médiatörvényt támadta meg az Alkotmánybíróságon, hogy nem eléggé egyértelmű. Az Alkotmánybíróság viszont azt válaszolta, hogy előállhat olyan helyzet, amikor a csonka kuratórium alkotmányos - anélkül, hogy állást foglalt volna abban, hogy az adott esetben vajon összhangban van-e az alkotmánnyal. Erre a kérdésre a legfőbb ügyész adta meg a választ, az ő válaszát azonban a Fidesz már egyszerűen figyelmen kívül hagyta.

Hibás ez a kerülőút, hiszen a törvények csak a kialakult jogszokásokkal és a jogalkalmazók jóhiszemű eljárásával együtt működőképesek. Azokkal együtt azonban többnyire igen. A jogszokások betartása esetén működőképes a Házszabály, a jogalkalmazók jóhiszemű eljárása esetén működőképes lenne a többnyire alaptalanul szidott médiatörvény is. És másfél évtizeden keresztül, amíg a jogalkalmazók - mind a tüntető, mind a rendőrség - jóhiszeműen, a jogszokásokat tiszteletben tartva jártak el, kifogástalanul működött a gyülekezési jogról szóló törvény is. A törvénnyel semmi baj. Baj azokkal van, akik rosszul alkalmazzák.

Bauer Tamás